

O'ZBEK XALQ DOSTONLARIDA QAHRAMONLIK OBRAZLARI

Yakubov Baxtiyor Saydullaevich,
Toshkent amaliy fanlar universiteti
O'zbek tili va adabiyoti fakulteti 24-02 guruh
1-kurs magistranti

HEROIC AND LEGENDARY IMAGES IN UZBEK FOLK EPICS

Yakubov Bakhtiyar Saidullaevich
Tashkent University of Applied Sciences
Faculty of Uzbek language and literature
graduate 1st year, group 24-02

ГЕРОИЧЕСКИЕ И МИФИЧЕСКИЕ ОБРАЗЫ В УЗБЕКСКИХ НАРОДНЫХ БЫЛИНАХ

Якубов Бахтиер Сайдуллаевич,
магистрант 1-курса 24-02-группы факультета
узбекского языка и литературы Ташкентского
университета прикладных наук

rahmonova@gmail.ru

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'zbek xalq dostonlarida qahramonlik timsollari va afsonaviy obrazlarning badiiy talqini tahlil etiladi. "Alpomish", "Kuntug'mish", "Ravshan" kabi dostonlardagi qahramonlar orqali xalqning orzu-umidlari, milliy qadriyatlar, vatanparvarlik g'oyalari, jasorat va adolatga bo'lgan ishonchi yoritib beriladi. Dostonlardagi obrazlar tarbiyaviy va estetik jihatdan ahamiyatga ega bo'lib, yosh avlod qalbida milliy g'urur va Vatanga muhabbatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: xalq dostonlari, qahramonlik, afsonaviy obraz, milliy g'urur, vatanparvarlik, epik an'ana.

Annotation: This article explores the artistic representation of heroic and mythological characters in Uzbek folk epics. Through the analysis of epics such as Alpomish, Kuntugmish, and Ravshan, the study highlights the people's ideals, national values, patriotism, and deep belief in justice and bravery. These figures play an important educational and aesthetic role, fostering a sense of national pride and love for the homeland among the younger generation.

Keywords: folk epics, heroism, mythological characters, national pride, patriotism, epic tradition.

Аннотация: В данной статье рассматривается художественное воплощение героических и мифологических образов в узбекских народных дастанах. Через персонажи таких эпосов, как «Алпомиш», «Кунтугмиш», «Равшан» раскрываются национальные идеалы, мечты народа, идеи патриотизма, веры в справедливость и доблесть. Эти образы имеют большое воспитательное и эстетическое значение, способствуя формированию у молодежи национальной гордости и любви к Родине.

Ключевые слова: народные дастаны, героизм, мифологические образы, национальная гордость, патриотизм, эпическая традиция.

KIRISH. Xalq qahramonligi madh etilgan dostonlar — bu xalqning ma'naviy dunyosi, milliy qadriyatlar, orzu-umidlari va tarixiy xotirasini aks ettiruvchi bebaho adabiy merosdir. Har bir satrida

milliy mafkura, milliy g'oya va qadriyatlarimiz chuqur aks etadi. Ayniqsa, bu dostonlar xalqimizning ozod va farovon hayot kechirish orzusi, mardlik va jasoratga bo'lgan ishonchini

ifoda etuvchi kuchli badiiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Ana shu jihatlari bois, bu dostonlar asrlar davomida avloddan avlodga mehr, ehtiros va yuksak hurmat bilan yetkazib kelinmoqda. Ular faqatgina adabiy yoki og'zaki hikoya emas, balki xalq ruhiyatining tirik timsolidir.

Dostonlar orqali xalq o'zining tarixini, ornomusini, ijtimoiy hayotdagi ideallarini, shuningdek, kelajak avlod oldidagi ma'naviy mas'uliyatini ifodalaydi. Har bir yangi avlod ushbu dostonlarni o'z tafakkuri, davr talablari va estetik qarashlari asosida angelaydi, ularni o'qib yoki tinglab ulg'ayadi, shu tariqa xalq og'zaki ijodi yashab, rivojlanib boradi. Aynan shu holat xalq dostonlarini doimo dolzarb va hayotiy qilib saqlab qoladi.

Bugungi kunda o'z xalqining tili, madaniyati, urf-odatlar va tarixiga mehr va hurmat bilan qaraydigan yoshlarni tarbiyalash har qachongidan muhimdir. Chunki bu qadriyatlar orqali inson o'z Vatani, el-yurti oldida fidoyi, sadoqatli va vatanparvar shaxs sifatida shakllanadi. Komil inson tarbiyasida esa xalq ijodi, ayniqsa, xalq dostonlari g'oyaviy va estetik jihatdan benazir manba hisoblanadi. Asrlar davomida shakllangan milliy an'ana va qadriyatlar yosh avlod tafakkuriga singdirilsa, ular hayotga, mehnatga, jamiyatga va Vatanga mas'uliyat bilan qarashni o'rganadilar.

Xalq og'zaki ijodi, xususan, epik janrdagi asarlar — bu xalq xotirasining asrlar osha yashovchan aksidir. Har bir xalqning qalbida chuqur o'rnatilgan, sevib ardoqlanadigan, afsonaviy pahlavonlari bo'ladi. Ular orqali xalq o'z orzu-umidlarini, ba'zan esa armonlarini ham ifoda etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

“Kuntug'mish” dostoni – o'zbek xalqining epik merosida munosib o'rin egallagan, xalq qahramonligi, mardlik va vatanparvarlik timsoliga aylangan asarlardan biridir. Ushbu doston o'zining mazmun-mohiyati bilan nafaqat qahramonlikni, balki xalqning orzu-umidlari, hayotiy tajribasi va ma'naviy qadriyatlarini aks ettiradi. Dostonning bosh qahramoni Kuntug'mish to'ra obrazida

xalqimizning ideal inson haqidagi tasavvuri mujassam holda ifoda etilgan.

Kuntug'mish yoshlik chog'idan boshlab ilm-hunar o'rganishga, kasb-kamolot orttirishga intiladi. Bu jihati bilan u xalq dostonlaridagi an'anaviy pahlavonlardan ajralib turadi. U shunchaki jismoniy kuchga tayanmaydi, balki bilim, tajriba, hunar va jasorat uyg'unligi bilan mukammallikka intiladi. Dastlabki bosqichda u ilm o'rganadi, so'ngra o'n to'rt yoshidan boshlab sipohiylik mashg'ulotlariga kirishadi. Uning qilichbozlik, ovchilik, nayzadastlik kabi fazilatlar xalqimiz tasavvuridagi mukammal yigitning timsolidir.

“Otini Kuntug'mish to'ra der edi. O'n to'rtga kirguncha ilm-hunar, kasb-kamolot hosil qilib, o'n to'rtidan o'tgandan keyin sipohlik ishlariga yuz keltirib, qilich chopmoq, miltiq otmoq, chirishbozlik, ko'pkaritozlik, nayzadastlik, garovbastlik ishlariga ko'shish qilib, qirqta yigitni yoniga olib, goh tovg'a, goh ovga shikor qilib yurar edi.”

Bu tasvirda Kuntug'mish o'z-o'zini mukammallashtirgan, bilimli, hunarmand, jismonan baquvvat, ma'naviy barkamol yetuk shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

Kuntug'mish nafaqat individual darajada jasorat ko'rsatadi, balki u jamoani boshqaruvchi, el-yurt himoyasini o'z zimmasiga olgan yetakchi sifatida ham tasvirlanadi. Qirqta yigitni yoniga olib yurishi uning sardorlik fazilatini, doimiy faoliyatda bo'lishi esa har doim tayyor va harakatga intiluvchanligini ko'rsatadi.

“Qirqta yigitni yoniga olib, goh tovg'a, goh ovga shikor qilib yurar edi.”

Bu sahnada u nafaqat jangchi, balki ijtimoiy jihatdan yetakchilik qobiliyatiga ega shaxs sifatida ko'rsatiladi. U yigitlari bilan birga harakat qiladi, ular bilan dardlashadi, ularga yo'l ko'rsatadi.

Kuntug'mishning yana bir muhim fazilati – bu adolatparvarlik va muruvvatdir. Sandiq topilganida u “Men podshoman, hammasi meniki” demaydi. Aksincha, yigitlariga tanlov imkonini berib, tenglik va birodarlik ruhini namoyon etadi.

Bu holat xalq orasida odil hukmdor, bag'rikeng yetakchining qanday bo'lishi kerakligini ko'rsatadi. U boylikka emas, haqqa tayanadi. Shu orqali u xalqning eng chuqur orzulariga – adolatli jamiyatga bo'lgan intilishiga javob beradi.

Kuntug'mish to'raning yana bir yuksak fazilati – bu sabr-toqat, sadoqat va muhabbatda sobitlikdir. Xolbekani topish yo'lida u noma'lum joylarga boradi, el ichiga kirib, oddiy odamlar hayotini o'rganadi. Bu esa uni ko'zga ko'ringan kuchli jangchi sifatida emas, balki yuragida muhabbat, insoniylik, sadoqat singari yuksak tuyg'ularni mujassam etgan chinakam qahramon sifatida ko'rsatadi.

U faqat kuch bilan emas, balki iroda, sabr, mardlik, vafo bilan harakat qiladi. Shu bois ham u doston davomida nafaqat sevgan yoriga, balki butun xalqiga munosib inson sifatida namoyon bo'ladi.

Ravshan -Hasan va Xon Dalilini o'g'li bir umr sovuq shamol yemagan, ko'chaga chiqmagan yolg'iz o'g'il. "Ravshan" dostonida esa bosh qahramon Ravshan bahodir siymosida xalq orzusidagi adolatparvar, mustabid kuchlarga qarshi kurashuvchi qahramon gavdalanadi. Ravshan bolalikdan boshlab mardlikka, haqiqat uchun kurashishga da'vat etuvchi muhitda voyaga yetadi. U dushmanga qarshi kurashadi, begunohlarni himoya qiladi, yovuz kuchlar bilan mardonavor to'qnashadi. Ravshanning qahramonligi ko'p hollarda individual emas, balki xalq manfaatini ko'zlagan faoliyatda ifodalanadi. Bu uning obrazini ijtimoiy ongda xalq himoyachisi, adolat timsoli sifatida shakllantiradi.¹

Jismoniy va ruhiy kuch - Kuntug'mish ham, Ravshan ham kuchli, jasur, dovyurak obrazlar sifatida tasvirlanadi. Muhabbat va sadoqat - Qahramonlar yuragida muhabbat, sadoqat, halollik kabi insoniy fazilatlar mujassam. Adolat va haqiqat uchun kurash - Ravshan xalq uchun kurashsa, Kuntug'mish o'z shaxsiy dardini yengib, maqsadiga erishadi.

G'urur va vatanparvarlik - Ularning harakatlarida xalq qadriyatlariga sodiqlik, milliy g'urur aks etgan.

XULOSA

O'zbek xalq dostonlari – bu xalqimizning asrlar davomida shakllangan dunyoqarashi, orzu-umidlari, qadriyatlari va ma'naviy ideallarining betakror ifodasidir. Ushbu dostonlarda gavdalanadigan qahramonlar – jasur, fidoyi, adolatparvar va vatanparvar insonlar timsolidir. Ayniqsa, "Kuntug'mish" va "Ravshan" kabi dostonlardagi bosh qahramonlar nafaqat jismoniy qudrat, balki yuksak aql-zakovat, sabr, iroda va muhabbat bilan harakat qiluvchi mukammal obrazlar sifatida e'tirof etiladi. Ularning harakatlarida milliy g'urur, xalq qadriyatlariga sadoqat, insoniylik, halollik va haqiqatparastlik ustuvorlik qiladi.

Shu jihatdan, o'zbek xalq dostonlari yosh avlodni komil inson sifatida tarbiyalashda, ularning qalbida vatanparvarlik, milliy iftixor, mehnatsevarlik va sadoqat tuyg'ularini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Bu dostonlar xalq ruhiyatining, tarixiy xotirasining va ma'naviy merosining tirik guvohi sifatida avloddan-avlodga o'tib, o'z qadrini yo'qotmagan bebaho boylikdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ўзбек халқ оғзаки поэтик ижоди. – Тошкент: Ўқитувчи, 1990. – Б.90.
2. Баймырадов А. Туркмен фольклор прозасынинг тарихи эволюцияси. – Ашхабад: Ўлим, 1982. – Б.33.
3. Каскабасов С. Казахская сказочная проза. – Алмата: Наука, 1990. – С.74-110.
4. O'zbek xalq ijodi – Kuntug'mish.

¹ O'zbek xalq ijodi – Kuntug'mish